

Jury rapport G.A. van Poelje Jaarprijs 2013

Dames en Heren,

De Van Poelje prijs is de jaarlijkse prijs van de VB voor het beste bestuurskundige proefschrift dat aan een Nederlandse of Vlaamse universiteit is verdedigd. De jury bestond ook dit jaar uit twee Vlamingen, Trui Steen (Leuven) en Filip de Rynck (Gent) en uit vijf Nederlanders, de practitioner Jos Koffijberg (Platform 31), en de wetenschappers Esther Versluis (Maastricht), Mirko Noordegraaf (Utrecht), Katrien Termeer (Wageningen) en Mark Bovens (Utrecht). De jury werd dit jaar opnieuw op voortreffelijke wijze bijgestaan door Armin Djogic (Masterstudent in Utrecht). De jury is tweemaal bij elkaar gekomen – eenmaal in Utrecht en eenmaal in Leuven.

Vandaag reiken we de prijs uit voor 2013. De oogst was dit keer beduidend kleiner dan voorgaande jaren. De jury kreeg slechts 16 dissertaties te beoordelen; of dat een eenmalige daling is of een trendbreuk moeten de komende jaren uitwijzen. Van die 16 dissertaties kwamen er 14 uit Nederland en 2 uit Vlaanderen; 6 zijn in het Nederlands en 10 in het Engels geschreven; 7 door vrouwen en 9 door mannen.

Alle dissertaties zijn in de eerste ronde door tenminste 2 juryleden beoordeeld. Dat leverde een shortlist op met drie boeken. In alfabetische volgorde:

Toon Kerkhoff, *Hidden Morals, Explicit Scandals: Public Values and Political Corruption in The Netherlands (1748-1813)*.

Rik Peeters, *The Preventive Gaze: How Prevention Transforms our Understanding of the State*.

Sandrino Smeets, *'And all must have prizes': Council negotiations and the European perspective of the Western Balkans (2000-2010)*.

De genomineerde dissertaties hadden veel gemeen. Bij alle drie werd een bestuurskundige analyse gecombineerd met een andere disciplinaire invalshoek. Bij Kerkhoff was dat een geschiedkundige, bij Peters een politiek-filosofische en bij Smeets een communicatiewetenschappelijke invalshoek. In alle drie de gevallen had die interdisciplinaire benadering een duidelijk meerwaarde en leidde het tot verdieping en verrijking van de analyses. Alle drie vielen vooral op door de subtiliteit en de zeggingskracht van hun conceptuele kaders en analyses. Dat ging hier en daar wat ten koste van het uitwerken en doordenken van de bredere maatschappelijke implicaties van hun bevindingen. Ook waren ze niet altijd even sober. Bij één dissertatie telde de jury zelfs meer dan 1000 voetnoten. Alle drie de proefschriften waren echter uitstekend leesbaar en van zeer hoog intellectueel niveau.

Helaas geldt voor de Van Poeljeprijs niet, anders dan bij de beraadslagingen in de Europese Raad van Ministers, dat 'all must have prizes'. We hebben uitdrukkelijke opdracht van het VB bestuur om slechts één prijs uit te reiken. Dat gaan we vanochtend dan ook doen op grond van de volgende overwegingen:

Het proefschrift van Smeets analyseert minutieus en met flair de, op het eerste gezicht byzantijns verlopende, jarenlange beraadslagingen van de Raad van Ministers in Brussel rond de toetreding tot de EU van landen uit het voormalige Joegoslavië. Smeets ontwikkelde een nieuw conceptueel model, ontleend aan *Alice in Wonderland*, het *caucus race model*, om beter te begrijpen wat de logica achter deze beraadslagingen is. De kern hiervan is dat gezichtsverlies bij de lidstaten wordt voorkomen door hen zoveel mogelijk te accommoderen en met een 'prijs' naar huis te laten gaan. Smeets heeft als 'embedded onderzoeker' dit

van dichtbij meegemaakt en geeft een indringende beschrijving van het ragfijne diplomatieke spel in Brussel tussen de permanente vertegenwoordigers en politieke leiders van de lidstaten. De jury was alleen nog niet overtuigd van de meerwaarde van dit nieuwe model voor het bredere vakgebied. In hoeverre is het *caucus race model* ook toepasbaar is op andere dossiers dan de politiek nu eenmaal zeer netelige kwestie van de toetreding van nieuwe lidstaten?

Het proefschrift van Peeters springt eruit door zijn grote intellectuele ambities. Peeters probeert aan te tonen dat de moderne verzorgingsstaat zich ontwikkelt tot een preventiestaat, waarin de overheid diep in het privéleven van burgers ingrijpt wanneer er een kans bestaat dat zij onverstandig of onwenselijk gedrag vertonen. Die stelling onderbouwt hij met empirische, historische en normatief-filosofische analyses. Het is een zeer rijk en ambitieus proefschrift waarin klassieke denkers worden afgewisseld met beschrijvingen van concrete casus. De these van de opkomst van een preventiestaat is zeer prikkelend, maar nog niet helemaal overtuigend in historisch perspectief. Het proefschrift is nog wat exploratief en mist de scherpte en precisie om al een ‘meesterwerk’ te zijn, maar het is wel een onconventionele en zeer dappere studie. De commissie waardeert zeer dat deze promovendus een groot gebaar heeft durven maken en beloont het boek daarom met een *eervolle vermelding*.

De dissertatie van Kerkhoff, tenslotte, analyseert hoe ruim twee eeuwen geleden, tijdens de overgang van de Republiek naar het Koninkrijk der Nederlanden er sterke veranderingen optraden in de publieke moraal. De opkomst van modernere bestuursvormen ging hand in hand met andere noties van publieke belangen en van politieke corruptie. Aan de hand van een drietal spraakmakende schandalen analyseert hij hoe bureaucratiseringsprocessen, de notie van volkssoevereiniteit, en de opkomst van de eenheidsstaat leidden tot andere opvattingen over bestuurlijke integriteit en politieke corruptie. In het

theoretisch kader worden op een originele manier vier verschillende bestuurskundige perspectieven onderscheiden die vervolgens op subtiële wijze met de zeer rijke historische casus worden verweven. Kerkhoff toont zich niet alleen een uitstekende historicus, maar laat ook een groot meesterschap zien op het gebied van de bestuurskundige literatuur. Hij laat zien hoezeer noties van politieke en bestuurlijke integriteit context gebonden zijn en de uitkomst van politieke en sociale strijd. Ofschoon zijn boek weinig expliciete verwijzingen bevat naar de huidige praktijk, vormt het voor de goede lezer toch een verrijking van het hedendaagse debat over bestuurlijke corruptie. Dat hedendaagse debat wordt helaas maar al te vaak gekenmerkt door een statische en eendimensionale notie van integriteit – denk bijvoorbeeld aan het simplisme van ‘een beetje integer bestaat niet’. Kerkhoff laat nu juist zien hoezeer noties van bestuurlijke integriteit tijdsgebonden sociale constructies zijn en dat wat vandaag legitiem is morgen corrupt kan worden bevonden. Het is die intellectuele volwassenheid en subtiliteit die voor de jury de doorslag heeft gegeven om Kerkhoff de Van Poeljeprijs 2013 toe te kennen.

Graag feliciteren we hem en zijn promotor Mark Rutgers met het winnen van de prijs.